

Mr. sc. Sandra Didović Baranac, prof.

Sveučilište u Dubrovniku

E-mail: sandra.didovic-baranac@unidu.hr**Daniela Falkoni-Mjehović, prof.**

Sveučilište u Dubrovniku

E-mail: daniela.falkoni-mjehovic@unidu.hr**Mr. sc. Nives Vidak, prof.**

Sveučilište u Dubrovniku

E-mail: nives.vidak@unidu.hr

ISPITIVANJE STAVOVA PREMA UČENJU ENGLESKOGA, NJEMAČKOGA I ŠPANJOLSKOG JEZIKA KAO STRANOG JEZIKA I JEZIKA STRUKE

UDK / UDC: 316.644:81'243

JEL klasifikacija / JEL classification: I21, J24

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno / Received: 28. travnja 2016. / April 28, 2016

Prihvaćeno za tisak / Accepted for publishing: 12. listopada 2016. / October 12, 2016

Sažetak

U ovom radu istražuju se stavovi i uvjerenja prema učenju tri strana jezika kao jezika struke u formalnome obrazovnom kontekstu. Cilj rada bio je istražiti razlike u stavovima učenika prema jeziku koji uče s obzirom na spol i dob. U uvodnom dijelu dan je uvid u važnost stavova i uvjerenja kao bitnih individualnih faktora u procesu ovladavanja stranim jezicima, a u nastavku je opisano istraživanje provedeno među učenicima srednje strukovne škole (N = 321) koji uče engleski, njemački i španjolski kao strani jezik. Podaci su prikupljeni s pomoću upitnika BALLI (Beliefs About Language Learning Inventory) autorice Horwitz (1987.) a za potrebe ovog istraživanja preuzet je hrvatski prijevod upitnika autorice Mihaljević Djigunović (1998.). Analiza podataka provedena je metodom deskriptivne i inferencijalne statistike koristeći se programskim paketom SPSS. Dobiveni rezultati upućuju na važnost afektivnih faktora u procesu učenja stranih jezika, pa mogu imati i praktične implikacije u nastavi.

Ključne riječi: stavovi i uvjerenja, engleski, njemački i španjolski jezik.

1. UVOD

U kontekstu globalizacije modernog društva 21. stoljeća, u kojem posebnu ulogu ima jezik kao sredstvo komunikacije, te u kontekstu ostvarivanja članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji, ističe se značaj učenja i poznavanja stranih jezika. Također, Hrvatska je jedna od vodećih europskih turističkih zemalja s turizmom kao najrazvijenijom gospodarskom granom, pa je time važnost stranih jezika i dodatno naglašena. Brojna istraživanja u području usvajanja stranog jezika pokazala su da socioedukacijska sredina određene zajednice znatno utječe na proces učenja jezika. U novije doba fokus istraživanja stavlja se na pojedinca i njegove individualne karakteristike. Prema socioedukacijskom modelu usvajanja drugog jezika (Gardner i MacIntyre, 1993.) individualni faktori dijele se na kognitivne i afektivne. U ovom radu posebno se istražuju afektivne karakteristike pojedinca; preciznije, stavovi i uvjerenja prema učenju tri strana jezika: engleskoga, njemačkoga i španjolskog jezika u formalnome obrazovnom kontekstu. Stavovi se definiraju kao stečeni i relativno trajni odnosi prema ljudima i predmetima s kojima čovjek dolazi u dodir (Mihaljević Djigunović, 1998.). U kontekstu ovladavanja stranim jezikom stavovi su učenička opća uvjerenja o njima kao učenicima, o čimbenicima koji utječu na učenje i o prirodi učenja i poučavanja (Victori i Lockheart, 1995: 224.). Cilj rada bio je istražiti razlike u stavovima učenika koji uče tri strana jezika s obzirom na spol i dob, kao najvažnijim biološkim čimbenicima koji se često uzimaju u obzir pri istraživanju procesa učenja stranog jezika.

U glotodidaktičkim istraživanjima često se razmatraju razlike prema spolu, međutim malo je istraživanja što proučavaju povezanost spola i stavova prema učenju stranih jezika. Bacon i Finnemann (1992.) proveli su istraživanje na uzorku od 938 studenata koji uče španjolski jezik na dva američka sveučilišta. Zastupljenost spolova bila je podjednaka. Rezultati njihova istraživanja pokazali su da studentice u nekoliko aspekata pokazuju pozitivnije stavove od svojih muških kolega, a posebice u aspektu društvene interakcije na ispitivanom jeziku (španjolski). Siebert (2003.) u svojem istraživanju na uzorku od 156 studenata engleskog jezika pripadnika 22 nacionalne skupine na jednome od američkih sveučilišta otkriva više bitnih razlika u stavovima između studentica i studenata. Ovo istraživanje jedan je od prvih pokušaja da se utvrdi povezanost uvjerenja i stabilnih individualnih faktora poput spola. U tom istraživanju koristilo se upitnikom BALLI autorice Horwitz (1987. u Mihaljević Djigunović 1998.) pa su utvrđene razlike u osam tvrdnji. Studenti su više vjerovali u vlastite sposobnosti učenja, smatrali su da u kraćem vremenu mogu ovladati određenom razinom učenja i pridavali veću važnost poučavanju gramatike. Bernat i Lloyd (2007) provele su istraživanje na jednome australskom sveučilištu s 262 ispitanika iz 19 različitih zemalja koji su učili engleski kao strani jezik. U istraživanju je rabljen upitnik BALLI, i autorice su dobile gotovo identične rezultate za ispitivane studentice i studente. Njihova početna hipoteza da se oni međusobno razlikuju u stavovima i uvjerenjima prema učenju jezika, potvrđena je samo za dvije tvrdnje: studentice

više vjeruju da je inteligencija izravno povezana s uspjehom u učenju stranog jezika, dok je stav studenata prema korištenju stranim jezikom u komunikaciji s izvornim govornicima bio pozitivniji od stava studentica. Nasuprot tomu, u istraživanjima što su ih proveli Politzer (1983.) na uzorku od 90 studenata koji su učili francuski, španjolski i njemački jezik, te Oxford i Nyikos (1989.) na uzorku od 1 200 studenata jednog američkog sveučilišta koji su pohađali nastavu francuskoga, španjolskoga, njemačkoga i talijanskog jezika, dobiveni su upravo suprotni rezultati s obzirom na spol. Naime, utvrđeno je da su studentice sklonije socijalnoj interakciji od studenata. U europskom socioedukacijskom kontekstu Rieger (2008.) provodi istraživanje na srednjoškolcima u Mađarskoj koji uče engleski i njemački jezik. Rezultati su pokazali da postoje razlike u stavovima s obzirom na spol, te da osobito učenice imaju pozitivniji stav prema uporabi autentičnih nastavnih materijala nego učenici. Ista autorica (Rieger, 2009.) istraživala je studente koji uče dva jezika, engleski i njemački, na mađarskom sveučilištu i pronašla je statistički značajne razlike s obzirom na spol samo u jednoj komponenti. Studentice su izrazile viši stupanj slaganja s uvjerenjem o važnosti pristupa učenju jezika. Rieger je u svojem radu istražila i razlike u stavovima s obzirom na strani jezik koji se uči, i ustanovila statistički značajne razlike između njemačkoga i engleskoga kao prvog stranog jezika. Studenti njemačkoga vjeruju da su slušanje i govor na njemačkom teži, dok su studenti engleskoga izrazili niži stupanj slaganja s tom tvrdnjom za engleski jezik. Nadalje, studenti njemačkoga više se slažu da je važna gramatika, prijevod i učenje vokabulara, dok su za istu tvrdnju studenti engleskoga izrazili niži stupanj slaganja. U skladu s takvim spoznajama, i ovaj se rad bavi poredbenim istraživanjem stavova o učenju triju stranih jezika u hrvatskome obrazovnom kontekstu.

Sustavnija znanstvena istraživanja uloge dobi u ovladavanju stranim jezikom započela su 1960-ih godina. U tom razdoblju uvedena je teorija o kritičnom razdoblju (engl. *critical period hypothesis*) u usvajanju stranog jezika (Penfield i Roberts, 1959.); termin osjetljivo razdoblje (engl. *sensitive period*) uvodi se 1990-ih godina (Medved Krajnović, 2010.). Recentna glotodidaktička istraživanja usmjeravaju se na proučavanje odnosa između dobi i uspješnosti učenja stranog jezika u kontekstu međudjelovanja različitih jezičnih i nejezičnih čimbenika, a među njima i stavova. Pritom, različita su mišljenja o optimalnoj dobi za učenje stranih jezika, dok je Stern 1976. (u Johnston, 2002.) ustvrdio da svako doba ima svoje prednosti. Osim toga, budući da postoji velik broj faza u životnom procesu od najranijih dana do starosti, nije moguće precizno odrediti što je to rano, a što kasno učenje (Johnston, 2002.). Johnston naglašava da je vrijeme koje se odvaja za učenje i kontinuitet u učenju bitni preduvjeti za uspjeh. Mihaljević Djigunović i Bagarić (2007.) u poredbenome istraživanju provedenom na uzorku učenika osmih razreda osnovne škole (14 godina) i četvrtih razreda srednje škole (18 godina) koji uče engleski i njemački jezik ustanovile su statistički značajne razlike u stavovima i motivaciji ovisno o dobi. Učenici njemačkog jezika pokazali su negativni trend, tj. učenici četvrtih razreda srednje škole bilježe niže rezultate i za motivaciju i za stavove prema učenju

njemačkoga nego učenici osmog razreda osnovne škole. Također, učenici koji uče njemački jezik bilježe niže vrijednosti i motivacije i stavova od učenika koji uče engleski jezik. Rad (2010) proveo je istraživanje u Iranu na uzorku od 100 studenata engleskog jezika od 18 do 25 godina. Rezultati korelacijske analize tog istraživanja pokazali su da nema statistički značajnih razlika u stavovima studenata prema učenju engleskog jezika s obzirom na dob.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Prije početka istraživanja pribavljene su suglasnosti ravnatelja, nastavnika i učenika. Sudionici su upoznati sa znanstvenom svrhom istraživanja i zajamčena im je anonimnost. Istraživanje je provedeno na uzorku od 321 učenika ($N = 321$) srednje strukovne škole u Dubrovniku za vrijeme redovite nastave engleskoga, njemačkoga i španjolskog jezika. U tablicama 1., 2. i 3. prikazan je broj učenika stranog jezika, njihov spol i dob.

Tablica 1.

Broj učenika s obzirom na strani jezik koji uče

	Broj učenika	Postotak
Engleski jezik	104	32,40
Njemački jezik	107	33,33
Španjolski jezik	110	34,27
UKUPNO	321	100

Tablica 2.

Broj učenika s obzirom na jezik i spol

Jezik	Učenice	Učenci
Engleski jezik	73	31
Njemački jezik	67	40
Španjolski jezik	79	31
UKUPNO	219	102

Tablica 3.

Broj učenika s obzirom na razred koji se pohađa

	Broj učenika	Postotak
Prvi razred	90	28,0
Drugi razred	73	22,7
Treći razred	86	26,8
Četvrti razred	72	22,4
UKUPNO	321	100,0

U ovom istraživanju poslužio se upitnikom BALLI (*Beliefs About Language Learning Inventory*) autorice Horwitz (1987., u Mihaljević Djigunović

1998.), koji je za potrebe istraživanja u Hrvatskoj prevela Mihaljević Djigunović (1998.). Upitnik se sastoji od dva dijela. U prvome su prikupljeni demografski podaci o sudionicima. Drugi dio sadržava 34 tvrdnje i prilagođen je potrebama ovoga komparativnog istraživanja triju jezika. U tvrdnjama koje se odnose na pojedini jezik označava se *engleski jezik*, za stavove prema njemačkome *njemački jezik*, a za stavove prema španjolskome *španjolski jezik*. Na taj način dobivena su tri različita upitnika za tri jezika (prilog 1., prilog 2. i prilog 3.). Sudionici su izražavali svoj stupanj slaganja s određenom tvrdnjom zaokružujući odgovore na 5-stupanjskoj Likertovoj skali (1 = sasvim se slažem, 5 = uopće se ne slažem). Od prikupljenih podataka izdvojeno je 12 tvrdnja u kojima se naznačuje jezik na koji se one odnose (engleski, njemački, španjolski), te su rezultati obrađeni deskriptivnom i inferencijalnom statistikom s pomoću programskog paketa SPSS. Statistički značajne razlike u stavovima prema učenju stranog jezika s obzirom na spol utvrđene su primjenom t-testa, dok su razlike s obzirom na dob utvrđene primjenom Levenova i Brown-Forsythova testa ($p < 0.05$).

3. REZULTATI

Kako bi se utvrdile razlike između jezika, odabrane su tvrdnje: 3., 9., 12., 13., 14., 20., 24., 28., 29., 31., 32. i 34.

Obradom je ustanovljena da nema statistički značajnih razlika u stavovima prema učenju engleskog jezika s obzirom na spol (tablica 4.).

Tablica 4.

T-test razlike u stavovima prema učenju engleskog jezika s obzirom na spol

	SPOL	N	M	SD	t	Sig.
Tv. 3. Engleski jezik težak je za učenje.	učenici	31	3,84	,820	1.681	.097
	učenice	73	3,52	1,015		
Tv. 9. Dok ne znaš kako se nešto točno kaže na engleskome, ne bi trebao govoriti engleski.	učenici	31	3,81	1,138	-.296	.768
	učenice	73	3,88	1,092		
Tv. 12. Najbolje se engleski nauči boraveći u zemlji gdje se govori engleskim.	učenici	31	1,58	,992	-.565	.574
	učenice	73	1,70	,967		
Tv. 13. Volim razgovarati na engleskome sa strancima.	učenici	31	1,90	1,012	-.062	.951
	učenice	73	1,92	1,140		
Tv. 14. Kad ne znaš neku riječ na engleskome, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta.	učenici	31	2,13	,922	-.623	.535
	učenice	73	2,25	,863		
Tv. 20. U našoj se zemlji smatra da je važno znati engleski jezik.	učenici	31	1,55	,925	.400	.690
	učenice	73	1,48	,747		

Tv. 24. Želim znati engleski jer želim bolje upoznati Engleze, Amerikance itd.	učenici	31	3,39	,989	1.752	.083
	učenice	73	2,95	1,246		
Tv. 28. Najvažnije u učenju engleskoga je znati prevoditi s hrvatskoga na engleski.	učenici	31	2,52	1,061	-.710	.479
	učenice	73	2,67	1,001		
Tv. 29. Ako naučim dobro engleski, imat ću veće mogućnosti za dobar posao.	učenici	31	1,55	,995	.316	.753
	učenice	73	1,49	,729		
Tv. 31. Želim dobro naučiti govoriti engleski.	učenici	31	1,45	,961	.227	.821
	učenice	73	1,41	,779		
Tv. 32. Volio bih imati prijatelje strance koji govore engleski.	učenici	31	1,84	1,036	.624	.534
	učenice	73	1,71	,905		
Tv. 34. Lakše je čitati i pisati na engleskom jeziku nego govoriti i razumjeti.	učenici	31	3,48	1,363	.420	.677
	učenice	73	3,37	1,007		

* $p < 0,05$

U stavovima prema učenju njemačkog jezika prema spolu pokazale su se statistički značajne razlike u tvrdnjama 3., 12., 20. i 24. Učenice su izrazile viši stupanj slaganja s tvrdnjama 3. i 12., dok su učenici izrazili viši stupanj slaganja s tvrdnjama 20. i 24. (tablica 5.).

Tablica 5.

T-test razlike u stavovima prema učenju njemačkog jezika s obzirom na spol

	Spol	N	M	SD	t	Sig.
Tv. 3. Njemački jezik je težak za učenje.	učenici	40	2,88	1,042	2.813	.006*
	učenice	67	2,31	,972		
Tv. 9. Dok ne znaš kako se nešto točno kaže na njemačkome, ne bi trebao govoriti njemački.	učenici	40	3,83	1,238	-.117	.907
	učenice	67	3,85	1,019		
Tv. 12. Najbolje se njemački nauči boraveći u zemlji gdje se govori njemačkim.	učenici	40	2,08	1,228	2.516	.015*
	učenice	67	1,52	,841		
Tv. 13. Volim razgovarati na njemačkome sa strancima.	učenici	40	3,15	1,210	-.685	.495
	učenice	67	3,31	1,183		
Tv. 14. Kad ne znaš neku riječ na njemačkome, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta.	učenici	40	2,28	,933	.036	.972
	učenice	67	2,27	,863		

Tv. 20. U našoj se zemlji smatra da je važno znati njemački jezik.	učenici	40	2,78	,974	-2.325	.022*
	učenice	67	3,19	,857		
Tv. 24. Želim znati njemački jer želim bolje upoznati Nijemce, Austrijance itd.	učenici	40	3,00	1,219	-2.147	.034*
	učenice	67	3,54	1,271		
Tv. 28. Najvažnije u učenju njemačkoga je znati prevoditi s hrvatskoga na njemački.	učenici	40	2,48	,960	-.403	.688
	učenice	67	2,55	,958		
Tv. 29. Ako naučim dobro njemački, imat ću veće mogućnosti za dobar posao.	učenici	40	1,78	1,121	-.503	.616
	učenice	67	1,88	1,008		
Tv. 31. Želim dobro naučiti govoriti njemački.	učenici	40	1,73	1,062	-.172	.864
	učenice	67	1,76	1,046		
Tv. 32. Volio bih imati prijatelje strance koji govore njemački.	učenici	40	2,18	1,217	.584	.560
	učenice	67	2,04	1,051		
Tv. 34. Lakše je čitati i pisati na njemačkom jeziku nego govoriti i razumjeti.	učenici	40	3,13	1,285	1.569	.120
	učenice	67	2,73	1,238		

*p < 0,05

Za španjolski jezik utvrđeno je da se učenice više slažu s tvrdnjama 13., 31. i 32., a učenici s 3. i 34. (tablica 6.).

Tablica 6.

T-test razlike u stavovima prema učenju španjolskog jezika s obzirom na spol

	Spol	N	M	SD	t	Sig.
Tv. 3. Španjolski jezik je težak za učenje.	učenici	31	2,84	1,036	-3.978	.000*
	učenice	79	3,62	,881		
Tv. 9. Dok ne znaš kako se nešto točno kaže na španjolskome, ne bi trebao govoriti španjolski.	učenici	31	3,71	1,131	-.908	.366
	učenice	79	3,91	1,015		
Tv. 12. Najbolje se španjolski nauči boraveći u zemlji gdje se govori španjolskim.	učenici	31	1,74	1,125	.233	.816
	učenice	79	1,70	,837		
Tv. 13. Volim razgovarati na španjolskome sa strancima.	učenici	31	3,32	1,301	3.320	.001*
	učenice	79	2,48	1,153		
Tv. 14. Kad ne znaš neku riječ na španjolskome, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta.	učenici	31	2,19	1,078	.271	.787
	učenice	79	2,14	,888		

Tv. 20. U našoj se zemlji smatra da je važno znati španjolski jezik.	učenici	31	3,35	1,142	1.058	.292
	učenice	79	3,13	,966		
Tv. 24. Želim znati španjolski jer želim bolje upoznati Španjolce, Argentine itd.	učenici	31	3,32	1,249	1.380	.170
	učenice	79	2,97	1,165		
Tv. 28. Najvažnije u učenju španjolskoga je znati prevoditi s hrvatskoga na španjolski.	učenici	31	2,77	,920	.386	.700
	učenice	79	2,70	,965		
Tv. 29. Ako naučim dobro španjolski, imat ću veće mogućnosti za dobar posao.	učenici	31	1,97	1,140	.280	.780
	učenice	79	1,91	,865		
Tv. 31. Želim dobro naučiti govoriti španjolski.	učenici	31	2,00	1,065	2.548	.012*
	učenice	79	1,48	,918		
Tv. 32. Volio bih imati prijatelje strance koji govore španjolski.	učenici	31	2,58	1,259	2.892	.006*
	učenice	79	1,85	1,014		
Tv. 34. Lakše je čitati i pisati na španjolskom jeziku nego govoriti i razumjeti.	učenici	31	2,39	1,256	-2.300	.023*
	učenice	79	2,96	1,149		

*p < 0,05

S obzirom na dob (odnosno razred) pokazalo se da za engleski jezik nema statistički značajnih razlika (tablica 7.).

Tablica 7.

Engleski jezik – razlike u odnosu na dob (razred)

Levene Tests of Homogeneity of Variances

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Tv. 3.	,627	3	103	,599
Tv. 9.	,564	3	103	,640
Tv. 12.	1,663	3	103	,180
Tv. 13.	1,569	3	103	,201
Tv. 14.	2,797	3	103	,044
Tv. 20.	1,063	3	103	,368
Tv. 24.	1,804	3	103	,151
Tv. 28.	1,036	3	103	,380
Tv. 29.	6,355	3	103	,001
Tv. 31.	1,850	3	103	,143
Tv. 32.	2,748	3	103	,047
Tv. 34.	1,101	3	103	,352

*p < 0,05

Za njemački jezik (tablica 8.) utvrđeno je da postoje statistički značajne

razlike u tvrdnjama 3., 14., 28., 29., 31. i 32., a za španjolski jezik (tablica 9.) u tvrdnjama 14., 20., 28. i 29.

Tablica 8.

Njemački jezik – razlike u odnosu na dob (razred)

Robust Brown-Forsythe Tests of Equality of Means				
	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Tv. 3.	3,187	3	102,904	,027*
Tv. 9.	,788	3	98,799	,504
Tv. 12.	,577	3	82,576	,632
Tv. 13.	1,685	3	98,406	,175
Tv. 14.	2,889	3	71,863	,041*
Tv. 20.	,275	3	97,207	,843
Tv. 24.	,061	3	101,841	,980
Tv. 28.	2,848	3	96,827	,042*
Tv. 29.	4,155	3	61,977	,010*
Tv. 31.	2,934	3	78,241	,039*
Tv. 32.	4,593	3	90,090	,005*
Tv. 34.	,498	3	97,030	,685

*p < 0.05

Tablica 9.

Španjolski jezik – razlike u odnosu na dob (razred)

Robust Brown-Forsythe Tests of Equality of Means				
	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Tv. 3.	,958	3	101,921	,416
Tv. 9.	1,025	3	102,358	,385
Tv. 12.	1,870	3	98,021	,140
Tv. 13.	,332	3	104,828	,802
Tv. 14.	4,314	3	98,485	,007*
Tv. 20.	5,947	3	105,059	,001*
Tv. 24.	2,388	3	102,290	,073
Tv. 28.	3,404	3	95,496	,021*
Tv. 29.	2,938	3	95,631	,037*
Tv. 31.	,241	3	93,118	,867
Tv. 32.	,472	3	91,662	,703
Tv. 34.	1,583	3	99,878	,198

*p < 0.05

4. RASPRAVA

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da nema statistički značajnih razlika u stavovima prema učenju engleskog jezika s obzirom na spol. Dobiveni rezultati u suprotnosti su s nekoliko većih istraživanja (Bacon i Finnemann,

1992.; Bernat i Lloyd, 2007.; Rieger, 2008.) provedenih u Europi, Americi i Australiji. Jedan je od mogućih razloga zbog kojega u ovom istraživanju nisu utvrdene statistički značajne razlike u stavovima između učenika i učenica možda u činjenici da je izloženost utjecaju engleskoga ne samo u školi, nego i izvan škole kao i kod kuće (filmovi, internet, glazba, itd.) podjednaka neovisno o spolu. Ako uzmemo u obzir globalizaciju i aspekte socioedukacijske sredine, moglo bi se reći da se engleski percipira kao jezik kojim treba vladati odmah iza materinskoga.

Statistički značajne razlike pokazale su se u stavovima učenica prema učenju njemačkog jezika. One su pokazale viši stupanj slaganja u tvrdnji 3. *Njemački jezik je težak za učenje* i tvrdnji 12. *Najbolje se njemački nauči boraveći u zemlji gdje se govori njemački*. Moglo bi se zaključiti da su učenice veću pozornost obratile na aspekt težina učenja njemačkog jezika, a možda imaju i viša očekivanja povezana s vlastitim uspjehom u učenju. Nadalje, čini se da su učenice svjesnije činjenice da boravak u okruženju izvornih govornika može pridonijeti uspjehu u učenju jezika. S druge strane, učenici su se više složili s tvrdnjom 20. *U našoj se zemlji smatra da je važno znati njemački jezik* i tvrdnjom 24. *Želim znati njemački jer želim bolje upoznati Nijemce, Austrijance itd.* Obje tvrdnje Horwitz (1987., u Mihaljević Djigunović 1998.) svrstava u motivacijski aspekt učenja, pa bi se stoga moglo zaključiti da je motivacija za učenje njemačkog jezika ovih srednjoškolaca izraženija kod učenika. Oni su izrazili veću želju za integracijom u šire društveno okruženje gdje se koristi njemačkim jezikom.

Za španjolski jezik rezultati upućuju da su učenice izrazile viši stupanj slaganja s tvrdnjom 13. *Volim razgovarati na španjolskome sa strancima*, tvrdnju 31. *Želim dobro naučiti govoriti španjolski* i tvrdnju 32. *Volio bih imati prijatelje strance koji govore španjolski*. Viša procjena slaganja s komunikacijskim strategijama (tvrdnja 13.) mogla bi se objasniti većom spremnošću učenica da razgovaraju na jeziku koji povezuju s brojnim televizijskim serijama na španjolskome koje se prikazuju u Hrvatskoj. Tvrdnja 31. u skladu je s rezultatima dobivenima za tvrdnju 13. Tvrdnja 32. pokazuje visok stupanj zainteresiranosti učenica da ostvare društvenu interakciju s izvornim govornicima. S druge strane, učenici se više slažu s tvrdnjom 3. *Španjolski jezik je težak za učenje* i tvrdnjom 34. *Lakše je čitati i pisati na španjolskom jeziku nego govoriti i razumjeti*. Zanimljivo je usporediti ove rezultate s rezultatima za njemački jezik, gdje su se s tvrdnjom 3. više učenice slagale od učenika. Moguće objašnjenje za tvrdnju 3. i 34. bilo bi da su naši učenici manje izloženi kontaktu sa španjolskim od učenica jer više gledaju popularne sapunice (Ahmed, 2012.), te iz tog razloga oni španjolski jezik procjenjuju težim od svojih kolegica.

Daljnjom obradom rezultata utvrđeno je da nema statistički značajne razlike u stavovima prema učenju engleskog jezika s obzirom na dob (razred). Takav rezultat mogao bi se tumačiti u kontekstu dugogodišnjega kontinuiranog učenja engleskog jezika. Naime, sudionici u ovom istraživanju pripadaju učeničkoj generaciji koja engleski uči od prvog razreda osnovne škole. Zbog

toga bi se moglo pretpostaviti da srednjoškolci već imaju formirane i stabilne stavove o učenju engleskog jezika.

Razlike u stavovima prema učenju njemačkog jezika s obzirom na dob pokazale su se u tvrdnji 3. *Njemački jezik je težak za učenje*, tvrdnji 14. *Kad ne znaš neku riječ na njemačkome, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta*, tvrdnji 28. *Najvažnije u učenju njemačkoga je znati prevoditi s hrvatskog na njemački*, tvrdnji 29. *Ako naučim dobro njemački, imat ću veće mogućnosti za dobar posao*, tvrdnji 31. *Želim dobro naučiti govoriti njemački* i tvrdnji 32. *Volio bih imati prijatelje strance koji govore njemački*. Moglo bi se zaključiti da se razlike u stavovima prema učenju njemačkoga s obzirom na dob najčešće pojavljuju u motivacijskom aspektu. Naime, motivacija se učenicima od prvoga do drugog razreda smanjuje, a zatim u trećemu i četvrtom razredu postupno raste. Moguće je da se u višim razredima pojavljuje nešto izraženija svijest o važnosti jezika za struku i mogućnost zaposlenja (turizam i hotelijerstvo), pa time i veća motivacija.

Stavovi prema učenju španjolskog jezika razlikuju se u tvrdnji 14. *Kad ne znaš neku riječ na španjolskom, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta*, tvrdnji 20. *U našoj se zemlji smatra da je važno znati španjolski jezik*, tvrdnji 28. *Najvažnije u učenju španjolskog je znati prevoditi s hrvatskog na španjolski* i tvrdnji 29. *Ako naučim dobro španjolski, imat ću veće mogućnosti za dobar posao*. Razlike u stavovima većinom se odnose na motivacijski aspekt učenja španjolskoga, slično kao i za njemački jezik jer su u višim razredima dobivene više vrijednosti povezane s motivacijom za učenje. Također, moguće je da se i za ovaj jezik radi o nešto izraženijoj svijesti o važnosti učenja jezika kod učenika koji se približavaju završetku svojega strukovnog srednjoškolskog obrazovanja u području turizma i hotelijerstva.

5. ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja uputili su na statistički značajne razlike u stavovima i uvjerenjima prema učenju njemačkoga i španjolskog jezika s obzirom na spol i dob, dok značajne razlike u stavovima prema učenju engleskog jezika nisu utvrđene. Za njemački i španjolski jezik pokazale su se razlike u stavovima samo u određenim tvrdnjama, koje se najviše odnose na motivacijske aspekte učenja i težinu učenja jezika. Učenice izražavaju viši stupanj uvjerenja da je njemački jezik težak za učenje, te da boravak u zemlji njemačkoga govornog područja može pomoći u boljem savladavanju jezika. S druge strane, učenici iskazuju nešto viši stupanj uvjerenja o važnosti njemačkog jezika u našoj zemlji. Oni izražavaju viši stupanj vjerovanja da je španjolski jezik težak za učenje od učenica. Učenicima koji uče njemački jezik izraženija je želja za interakcijom s izvornim govornicima njemačkog jezika. Želja za interakcijom s izvornim govornicima španjolskog jezika zastupljenija je kod učenica. U prvom i četvrtom razredu srednje škole učenici pokazuju visok stupanj slaganja sa stavovima koji

odražavaju motivacijski aspekt učenja. Dobivene rezultate možda bi se moglo protumačiti u kontekstu razumijevanja važnosti uloge stranih jezika za odabir struke (turizam i hotelijerstvo), te u kontekstu globalizacijskih procesa. Zbog globalizacije izloženost utjecaju engleskoga u hrvatskom socioedukacijskom kontekstu značajna je u školskom i svakodnevnom okruženju bez obzira na spol i dob. Činjenica da je Hrvatska postala atraktivna turistička destinacija znatno pridonosi razvijanju učeničke svijesti o potrebi ovladavanja ne samo engleskim, već i drugim jezicima, kao što su njemački i španjolski. U ovom istraživanju ustanovljeno je da motivacijski aspekt stavova prema učenju njemačkog i španjolskog jezika raste s dobi, i najviši je pred završetak srednjoškolskog obrazovanja, kada se učenici pripremaju za nastavak obrazovanja u struci ili za zaposlenje u struci.

U budućim istraživanjima o stavovima i uvjerenjima prema učenju stranih jezika moglo bi se ispitati i one strane jezike koji nisu obuhvaćeni u ovom istraživanju, npr. talijanski, francuski, itd., te kombinirati više kvantitativnih i kvalitativnih istraživačkih metoda. Nadalje, ispitivanje stavova i uvjerenja nastavnika stranih jezika pridonijelo bi boljem i sveobuhvatnijem razumijevanju ove problematike.

LITERATURA

Ahmed, A. 2012. Women and Soap-Operas Popularity, Portrayal and Perception. Preuzeto 28. travnja 2016.; http://www.ijsrp.org/research_paper_jun2012/ijsrp-June-2012-47.pdf

Bacon, S. M. C. i Finnemann, M. D. 1992. Sex differences in self-reported beliefs about language learning and authentic oral and written input. *Language Learning* 42(4) 471-495.

Bernat, E.; Lloyd, M. 2007. Exploring the gender effect on EFL learners' beliefs about language learning. *Australian Journal of Educational and Developmental Psychology* 7. 79-91.

Cenoz, J. 2003. The influence of age on the acquisition of English: General proficiency, attitudes and code mixing, Age and the acquisition of English as a FL uredili García Mayo, M. i García Lecumberri, M. Clevedon: *Multilingual Matters* 77-93.

Rad, N. F. 2010. Evaluation of English Students' Beliefs about Learning English as Foreign Language: A Case of Kerman Azad University. *International Conference ICT for Language Learning 3rd Edition*. Preuzeto 10. veljače 2015., http://conference.pixel-online.net/ICT4LL2010/common/download/Proceedings_pdf/SLA25-Fatehi_Rad.pdf

Gardner, R. C.; MacIntyre, P. D. 1993. A student's contribution to second-

language learning. Part II: Affective Variables. *Language Teaching* 26. 1-11.

Johnstone, R. 2002. Addressing "The Age Factor": Some Implications for Languages Policy /on line/ Preuzeto 10. veljače 2015.; https://www.strath.ac.uk/media/faculties/hass/scilt/publications/SCILT_2002_Johnstone_AddressingAgeFactor.pdf.

Medved Krajnović, M. 2010. Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom. *Leykam international d.o.o.* Zagreb.

Mihaljević Djigunović, J. 1998. Uloga afektivnih faktora u učenju stranoga jezika. *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb.

Mihaljević Djigunović, J.; Bagarić, V. 2007. A Comparative Study of Attitudes and Motivation of Croatian Learners of English and German. *SRAZ LII*. 259-281.

Oxford, R. L.; Nyikos, M. 1989. Variables affecting choice of language learning strategies by university students. *The Modern Language Journal* 73. 291-300.

Penfield, W.; Roberts, J. 1959. *Speech and brain mechanisms*. Princeton. NJ. Princeton University Press.

Politzer, R. 1983. An exploratory study of self-reported language learning behaviors and their relationship to achievement. *Studies in Second Language Acquisition*. 6. 54-65.

Rieger, B. 2008. Exploring Gender and Target Language Effect in Hungarian Efl Learners' Beliefs About Language Learning /on line/ Preuzeto 2. veljače 2015.; <http://mek.oszk.hu/07500/07558/07558.pdf>.

Rieger, B. 2009. Hungarian University Students' Beliefs about Language Learning: A Questionnaire Study. *WoPaLP* 3. 97-113.

Siebert, L. L. 2003. Student and teacher beliefs about language learning. *The ORTESOL Journal* 21. 7-39.

Victori, M.; Lockhart, W. 1995. Enhancing metacognition in self-directed language learning. *System* 23(2). 223-234.

PRILOZI

Prilog 1.

Upitnik za ispitivanje stavova prema učenju stranog jezika – Engleski jezik

Upitnik za ispitivanje stavova prema učenju stranog jezika (BALLI) – Horwitz (1987., u Mihaljević Djigunović, 1998.)

Odredite u kojoj mjeri se slažete s tvrdnjom koju ste pročitali. Zaokružite odgovarajući broj prema ovoj legendi:

1 = sasvim se slažem

2 = slažem se

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = ne slažem se

5 = uopće se ne slažem

ENGLESKI JEZIK

1.	Djeca lakše uče strani jezik od odraslih.	1	2	3	4	5
2.	Neki ljudi imaju više sklonosti za učenje stranih jezika od drugih.	1	2	3	4	5
3.	Engleski jezik je težak za učenje.	1	2	3	4	5
4.	Neki strani jezici lakše se uče od drugih.	1	2	3	4	5
5.	Vjerujem da ću dobro svladati engleski jezik.	1	2	3	4	5
6.	Naši ljudi lako uče strane jezike.	1	2	3	4	5
7.	Odličan izgovor vrlo je važan.	1	2	3	4	5
8.	Za uspješno korištenje engleskog jezika potrebno je poznavati i pripadajuću kulturu.	1	2	3	4	5
9.	Dok ne znaš kako se nešto točno kaže na engleskome, ne bi trebao govoriti engleski.	1	2	3	4	5
10.	Lakše je naučiti strani jezik onome koji već poznaje jedan strani jezik.	1	2	3	4	5
11.	Oni koji su dobri u matematici najčešće nisu uspješni u učenju stranoga jezika.	1	2	3	4	5
12.	Najbolje se engleski nauči boraveći u zemlji gdje se govori engleskim.	1	2	3	4	5
13.	Volim razgovarati na engleskome sa strancima.	1	2	3	4	5
14.	Kad ne znaš neku riječ na engleskome, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta.	1	2	3	4	5
15.	Kad bi netko učio strani jezik 1 sat dnevno, koliko bi mu vremena trebalo da ga dobro nauči? 1. manje od 1 godine 2. 1 - 2 godine 3. 3 - 5 godina 4. 5 - 10 godina 5. ne može se naučiti jezik ako se uči 1 sat dnevno	1	2	3	4	5

- 1 = sasvim se slažem
2 = slažem se
3 = niti se slažem niti se ne slažem
4 = ne slažem se
5 = uopće se ne slažem

16.	Ja sam posebno nadaren za učenje stranih jezika.	1	2	3	4	5
17.	Najvažnije u učenju stranog jezika je učenje riječi.	1	2	3	4	5
18.	Važno je ponavljati i mnogo vježbati.	1	2	3	4	5
19.	Žene su bolje u stranim jezicima od muškaraca.	1	2	3	4	5
20.	U našoj se zemlji smatra da je važno znati engleski jezik.	1	2	3	4	5
21.	Neugodno mi je razgovarati na engleskome s drugim ljudima.	1	2	3	4	5
22.	Ako se u početku učenja ne ispravljaju pogreške, kasnije je teško naučiti govoriti pravilno.	1	2	3	4	5
23.	U učenju stranog jezika najvažnija je gramatika.	1	2	3	4	5
24.	Želim znati engleski jer želim bolje upoznati Engleze, Amerikance itd.	1	2	3	4	5
25.	Lakše je govoriti strani jezik nego ga razumjeti.	1	2	3	4	5
26.	Strani jezik treba učiti s pomoću audio-vizualnih materijala (CD, DVD, internet).	1	2	3	4	5
27.	Učenje stranog jezika razlikuje se od učenja bilo kojeg drugog predmeta.	1	2	3	4	5
28.	Najvažnije u učenju engleskoga je znati prevoditi s hrvatskoga na engleski.	1	2	3	4	5
29.	Ako naučim dobro engleski, imat ću veće mogućnosti za dobar posao.	1	2	3	4	5
30.	Ljudi koji govore više od jednog stranog jezika vrlo su inteligentni.	1	2	3	4	5
31.	Želim dobro naučiti govoriti engleski.	1	2	3	4	5
32.	Volio bih imati prijatelje strance koji govore engleski.	1	2	3	4	5
33.	Svatko može naučiti govoriti strani jezik.	1	2	3	4	5
34.	Lakše je čitati i pisati na engleskom jeziku nego govoriti i razumjeti.	1	2	3	4	5

Prilog 2.

Upitnik za ispitivanje stavova prema učenju stranog jezika – Njemački jezik

Upitnik za ispitivanje stavova prema učenju stranog jezika (BALLI) – Horwitz (1987., u Mihaljević Djigunović, 1998.)*Odredite u kojoj mjeri se slažete s tvrdnjom koju ste pročitali. Zaokružite odgovarajući broj prema ovoj legendi:*

1 = sasvim se slažem

2 = slažem se

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = ne slažem se

5 = uopće se ne slažem

NJEMAČKI JEZIK

1.	Djeca lakše uče strani jezik od odraslih.	1	2	3	4	5
2.	Neki ljudi imaju više sklonosti za učenje stranih jezika od drugih.	1	2	3	4	5
3.	Njemački jezik je težak za učenje.	1	2	3	4	5
4.	Neki strani jezici lakše se uče od drugih.	1	2	3	4	5
5.	Vjerujem da ću dobro svladati njemački jezik.	1	2	3	4	5
6.	Naši ljudi lako uče strane jezike.	1	2	3	4	5
7.	Odličan izgovor vrlo je važan.	1	2	3	4	5
8.	Za uspješno korištenje njemačkog jezika potrebno je poznavati i pripadajuću kulturu.	1	2	3	4	5
9.	Dok ne znaš kako se nešto točno kaže na njemačkome, ne bi trebao govoriti njemački.	1	2	3	4	5
10.	Lakše je naučiti strani jezik onome koji već poznaje jedan strani jezik.	1	2	3	4	5
11.	Oni koji su dobri u matematici najčešće nisu uspješni u učenju stranoga jezika.	1	2	3	4	5
12.	Najbolje se njemački nauči boraveći u zemlji gdje se govori njemačkim.	1	2	3	4	5
13.	Volim razgovarati na njemačkome sa strancima.	1	2	3	4	5
14.	Kad ne znaš neku riječ na njemačkome, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta.	1	2	3	4	5
15.	Kad bi netko učio strani jezik 1 sat dnevno, koliko bi mu vremena trebalo da ga dobro nauči? manje od 1 godine 1. 1 - 2 godine 2. 3 - 5 godina 3. 5 - 10 godina 4. ne može se naučiti jezik ako se uči 1 sat dnevno	1	2	3	4	5

1 = sasvim se slažem

2 = slažem se

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = ne slažem se

5 = uopće se ne slažem

16.	Ja sam posebno nadaren za učenje stranih jezika.	1	2	3	4	5
17.	Najvažnije u učenju stranog jezika je učenje riječi.	1	2	3	4	5
18.	Važno je ponavljati i mnogo vježbati.	1	2	3	4	5
19.	Žene su bolje u stranim jezicima od muškaraca.	1	2	3	4	5
20.	U našoj se zemlji smatra da je važno znati njemački jezik.	1	2	3	4	5
21.	Neugodno mi je razgovarati na njemačkom s drugim ljudima.	1	2	3	4	5
22.	Ako se u početku učenja ne ispravljaju pogreške, kasnije je teško naučiti govoriti pravilno.	1	2	3	4	5
23.	U učenju stranog jezika najvažnija je gramatika.	1	2	3	4	5
24.	Želim znati njemački jer želim bolje upoznati Nijemce, Austrijance itd.	1	2	3	4	5
25.	Lakše je govoriti strani jezik nego ga razumjeti.	1	2	3	4	5
26.	Strani jezik treba učiti pomoću audio-vizualnih materijala (CD, DVD, Internet).	1	2	3	4	5
27.	Učenje stranog jezika razlikuje se od učenja bilo kojeg drugog predmeta.	1	2	3	4	5
28.	Najvažnije u učenju njemačkoga je znati prevoditi s hrvatskog na njemački.	1	2	3	4	5
29.	Ako naučim dobro njemački, imat ću veće mogućnosti za dobar posao.	1	2	3	4	5
30.	Ljudi koji govore više od jednog stranog jezika vrlo su inteligentni.	1	2	3	4	5
31.	Želim dobro naučiti govoriti njemački.	1	2	3	4	5
32.	Volio bih imati prijatelje strance koji govore njemački.	1	2	3	4	5
33.	Svatko može naučiti govoriti strani jezik.	1	2	3	4	5
34.	Lakše je čitati i pisati na njemačkom jeziku nego govoriti i razumjeti.	1	2	3	4	5

Prilog 3.

Upitnik za ispitivanje stavova prema učenju stranog jezika – Španjolski jezik

Upitnik za ispitivanje stavova prema učenju stranog jezika (BALLI) – Horwitz (1987., u Mihaljević Djigunović, 1998.)*Odredite u kojoj mjeri se slažete s tvrdnjom koju ste pročitali. Zaokružite odgovarajući broj prema ovoj legendi:*

1 = sasvim se slažem

2 = slažem se

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = ne slažem se

5 = uopće se ne slažem

ŠPANJOLSKI JEZIK

1.	Djeca lakše uče strani jezik od odraslih.	1	2	3	4	5
2.	Neki ljudi imaju više sklonosti za učenje stranih jezika od drugih.	1	2	3	4	5
3.	Španjolski jezik je težak za učenje.	1	2	3	4	5
4.	Neki strani jezici lakše se uče od drugih.	1	2	3	4	5
5.	Vjerujem da ću dobro svladati španjolski jezik.	1	2	3	4	5
6.	Naši ljudi lako uče strane jezike.	1	2	3	4	5
7.	Odličan izgovor vrlo je važan.	1	2	3	4	5
8.	Za uspješno korištenje španjolskog jezika potrebno je poznavati i pripadajuću kulturu.	1	2	3	4	5
9.	Dok ne znaš kako se nešto točno kaže na španjolskome, ne bi trebao govoriti španjolski.	1	2	3	4	5
10.	Lakše je naučiti strani jezik onome koji već poznaje jedan strani jezik.	1	2	3	4	5
11.	Oni koji su dobri u matematici najčešće nisu uspješni u učenju stranoga jezika.	1	2	3	4	5
12.	Najbolje se španjolski nauči boraveći u zemlji gdje se govori španjolskim.	1	2	3	4	5
13.	Volim razgovarati na španjolskome sa strancima.	1	2	3	4	5
14.	Kad ne znaš neku riječ na španjolskome, najbolje je pokušati pogoditi njezino značenje iz konteksta.	1	2	3	4	5
15.	Kad bi netko učio strani jezik 1 sat dnevno, koliko bi mu vremena trebalo da ga dobro nauči? manje od 1 godine 1. 1 - 2 godine 2. 3 - 5 godina 3. 5 - 10 godina 4. ne može se naučiti jezik ako se uči 1 sat dnevno	1	2	3	4	5

1 = sasvim se slažem

2 = slažem se

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = ne slažem se

5 = uopće se ne slažem

16.	Ja sam posebno nadaren za učenje stranih jezika.	1	2	3	4	5
17.	Najvažnije u učenju stranog jezika je učenje riječi.	1	2	3	4	5
18.	Važno je ponavljati i mnogo vježbati.	1	2	3	4	5
19.	Žene su bolje u stranim jezicima od muškaraca.	1	2	3	4	5
20.	U našoj se zemlji smatra da je važno znati španjolski jezik.	1	2	3	4	5
21.	Neugodno mi je razgovarati na španjolskome s drugim ljudima.	1	2	3	4	5
22.	Ako se u početku učenja ne ispravljaju pogreške, kasnije je teško naučiti govoriti pravilno.	1	2	3	4	5
23.	U učenju stranog jezika najvažnija je gramatika.	1	2	3	4	5
24.	Želim znati španjolski jer želim bolje upoznati Španjolce, Argentine itd.	1	2	3	4	5
25.	Lakše je govoriti strani jezik nego ga razumjeti.	1	2	3	4	5
26.	Strani jezik treba učiti pomoću audio-vizualnih materijala (CD, DVD, internet).	1	2	3	4	5
27.	Učenje stranog jezika razlikuje se od učenja bilo kojeg drugog predmeta.	1	2	3	4	5
28.	Najvažnije u učenju španjolskoga je znati prevoditi s hrvatskog na španjolski.	1	2	3	4	5
29.	Ako naučim dobro španjolski, imat ću veće mogućnosti za dobar posao.	1	2	3	4	5
30.	Ljudi koji govore više od jednog stranog jezika vrlo su inteligentni.	1	2	3	4	5
31.	Želim dobro naučiti govoriti španjolski.	1	2	3	4	5
32.	Volio bih imati prijatelje strance koji govore španjolski.	1	2	3	4	5
33.	Svatko može naučiti govoriti strani jezik.	1	2	3	4	5
34.	Lakše je čitati i pisati na španjolskom jeziku nego govoriti i razumjeti.	1	2	3	4	5

Sandra Didović Baranac, MSc

Senior Lecturer

University of Dubrovnik

E-mail: sandra.didovic-baranac@unidu.hr

Daniela Falkoni-Mjehović, prof.

Lecturer

University of Dubrovnik

E-mail: daniela.falkoni-mjehovic@unidu.hr

Nives Vidak, MSc

Senior Lecturer

University of Dubrovnik

E-mail: nives.vidak@unidu.hr

BELIEFS AND ATTITUDES OF CROATIAN LEARNERS ABOUT LEARNING ENGLISH, GERMAN AND SPANISH FOR SPECIFIC PURPOSES

Abstract

The paper focuses on foreign language learners' beliefs and attitudes about learning three languages in a formal socio-educational context. The aim of the study was to ascertain gender and age related differences in language beliefs of the students learning English, German and Spanish for specific purposes. Gender and age are the most important biological factors that are often taken into consideration in second language acquisition. For the purpose of this study a research was carried out among secondary school students in Dubrovnik (N=321) learning English (N₁=104), German (N₂=107) and Spanish (N₃=110). The research instrument employed in the study was a questionnaire developed by Horwitz in 1987 – Beliefs About Language Learning Inventory (BALLI), containing 34 statements. The Croatian version of the questionnaire (Mihaljević Djigunović 1998) was adapted and administered in the study, resulting in three different questionnaires. The data was collected during regular classes of English, German or Spanish and analysed using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). The identification of learners' beliefs and attitudes towards foreign language learning in a specific social-educational context gives a better insight into the learning and teaching process. In order to obtain more comprehensive data future research could incorporate more languages, a larger sample of participants and different research methods. Assessment of language teachers' beliefs and attitudes would also make a significant contribution in this field.

Key words: beliefs and attitudes, English, German, Spanish

JEL classification: I21, J24